

Витяг
з протоколу № 4
засідання фахового семінару
кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка» від 11 березня 2020 р.

1. ПРИСУТНІ:

16 із 16 науково-педагогічних працівників кафедри педагогіки та інноваційної освіти, а саме:

1 *Вихрущ Віра Олександрівна, професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти, д-р пед. наук, професор;*

2 *Горохівська Тетяна Миколаївна, доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, к. пед. наук, доцент;*

3 *Дольнікова Любов Василівна, доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, к. пед. наук;*

4 *Ієвлев Олександр Миколайович, доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, к. т. наук, доцент;*

5 *Козловський Юрій Михайлович, завідувач кафедри педагогіки та інноваційної освіти, д-р пед. наук, доцент;*

6 *Криштанович Мирослав Франкович, професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти, д-р наук з держ. упр., доцент;*

7 *Ключковська Ірина Михайлівна, доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, к. пед. наук, доцент;*

8 *Колодій Ігор Степанович, доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, к. пед. наук, доцент;*

9 *Носкова Маргарита В'ячеславівна, доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, к. пед. наук;*

10 *Мукан Наталія Василівна, професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти, д-р пед. наук, професор;*

11 *Сікорський Петро Іванович, професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти, д-р пед. наук, професор;*

12 *Стечкевич Олег Орестович, доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, к. пед. наук, ст. наук. сп.;*

13 *Терлецька Юліана Миронівна, доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, к. псих. наук, доцент;*

14 *Швай Роксоляна-Марія Іванівна, професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти, д-р пед. наук, професор;*

15 *Шевчук Ганна Йосипівна, доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, к. іст. наук, доцент;*

16 *Яремчук Світлана Володимирівна, доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, к. іст. наук, доцент;*

На фаховий семінар запрошені:

1 Блавт Оксана Зіновіївна, професор кафедри фізичного виховання, д-р пед. н., доцент;

2 Барабаш Олена Володимирівна, доцент кафедри іноземних мов, к. пед. наук, доцент.

На засіданні присутні аспіранти кафедри:

1 Боднар Тетяна Олександрівна

2 Гузій Іванна Степанівна

3 Денькович Наталія Андріївна

4 Зверюк Руслан Єрославович

5 Кобрин Надія Зеновіївна

6 Лучик Ростислав Іванович

7 Мацеха Віктор Вікторович

8 Наконечна Марія Володимирівна

9 Пукало Марія Ігорівна

10 Рузяк Тетяна Іванівна

11 Сливка Богдан Степанович

12 Хабюк Андрій Ярославович

З присутніх – 6 докторів наук та 7 кандидатів наук – фахівці за профілем представленої дисертації.

Головуюча на засіданні – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти Муқан Наталія Василівна.

2. СЛУХАЛИ:

Доповідь аспіранта кафедри педагогіки та інноваційної освіти Сливки Богдана Степановича за матеріалами дисертації: «Розвиток християнської моралі дошкільників засобами пастирської діяльності в Україні наприкінці ХХ – початку ХХІ століття», представленої на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки (галузь знань 01 Освіта/Педагогіка).

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Козловський Юрій Михайлович.

Тему дисертації затверджено (протокол № 4 від 12.10.2016) та уточнено (протокол №12/19 від 03.09.2019) на засіданні Вченої ради Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка».

Робота виконана на кафедрі педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка».

По доповіді було задано 10 запитань, на які доповідач дала правильні та ґрунтовні відповіді. Питання задавали:

По доповіді було задано 10 запитань, на які доповідач дав правильні та ґрунтовні відповіді. Питання задавали:

- доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, кандидат історичних наук Шевчук Ганна Йосипівна

- доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, кандидат педагогічних наук Горохівська Тетяна Миколаївна

- доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, кандидат психологічних наук Терлецька Юліана Миронівна

- професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти, доктор педагогічних наук Швай Роксоляна-Марія Іванівна

- доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, кандидат педагогічних наук
Дольнікова Любов Василівна
- доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, кандидат технічних наук
Ієвлєв Олександр Миколайович
- доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, кандидат педагогічних наук
Колодій Ігор Степанович
- доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, кандидат педагогічних наук
Ключковська Ірина Михайлівна
- доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, кандидат педагогічних наук
Носкова Маргарита В'ячеславівна
- професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти, доктор педагогічних наук
Сікорський Петро Іванович

3. Виступи присутніх.

З оцінкою дисертації Сливки Богдана Степановича виступили рецензенти:

- професор кафедри фізичного виховання, доктор педагогічних наук, Блавт Оксана Зіновіївна,
- доцент кафедри іноземних мов, кандидат педагогічних наук, доцент Барабаш Олена Володимирівна,

які відзначили актуальність тематики дисертаційного дослідження Сливки Богдана Степановича, структурованість дисертації, логічну обґрунтованість викладення результатів дослідження, вагомість одержаних автором результатів. Основні положення дисертаційної роботи, отримані аспірантом, наукові та практичні результати розкриті в дисертації повною мірою, характеризуються логічною завершеністю, обґрунтованістю та достовірністю, формують значний науковий доробок автора, що відображений в опублікованих працях за темою дисертації. Висновки та рекомендації є логічним завершенням матеріалів виконаного дослідження.

Також рецензентами було вказано на зауваження: у вступі потребують конкретизації використання методології наукового дослідження для розв'язання завдань дисертаційної роботи; у теоретичному аналізі досліджуваної проблеми доцільно було б чітко та змістовно зупинитися на авторському поясненні поняття християнської моралі дошкільників та визначенні ролі пастиря у процесі її формування; не достатньо приділено уваги практичним рекомендаціям щодо забезпечення визначених положень на практиці; певною проблемою роботи можна вважати те, що автором зміщено акценти в поданні матеріалу щодо розвитку християнської моралі загалом, зважаючи на проблематику та об'єкт дослідження (розвиток християнської моралі дошкільників); у другому розділі певним періодам (пропедевтичний, перехідний) варто було б приділити більше уваги; загальні висновки можна було би подати лаконічніше, незважаючи на значущість наукових результатів та їх змістовну насиченість; доволі дискретно подано узагальнення щодо першого завдання дисертаційного дослідження; деякі абзаци (ст. 77, 114 тощо) занадто довгі, синтаксично ускладнені, при тому, що посередині тексту міститься чимало цікавих висновків дисертанта; у дослідженні духовно-морального виховання дітей дошкільного віку у першому розділі, варто було би також приділити увагу вихованню дітей з неблагополучних сімей, щоб порівняти стимули до морального розвитку; вимагає технічного удосконалення рис. 1.2. (Узагальнена схема розвитку моралі дошкільника): варто було б додати такий пункт, як самопізнання та моральна самооцінка; у другому розділі констатується, що в пастора має бути педагогічна освіта і досвід роботи з дітьми, але спостерігаються випадки діяльності священиків, які не повністю або зовсім не відповідають своєму сану: варто було б більш конкретно зупинитися на цій проблемі та запропонувати бачення автора, як подолати цю проблему; пункт 2.3 (Розвиток педагогічних концепцій та засобів формування християнської моралі у досліджуваній період), що відноситься до 2 розділу «Періодизація розвитку християнської моралі дошкільників засобами пастирської діяльності» по суті та змістовому наповненню краще доповнює розділ 1 «Теоретичні засади розвитку християнської моралі дошкільників»;

варто було б у 3 розділі приділити увагу проблемі дошкільників, які належать до сімей іншої віри сповідання; у тексті роботи наявні технічні, граматичні і стилістичні помилки (ст. 47, 162, 190 тощо).

З оцінкою дисертаційної роботи також виступили присутні на засіданні наукового семінару:

- доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, кандидат педагогічних наук Носкова Маргарита В'ячеславівна, яка зазначила актуальність, затребуваність наукової роботи, підтримала дисертанта, наголосивши, що історичний досвід потрібно вивчати для кращого розуміння сучасних тенденцій; рекомендувала роботу для подання до розгляду у спеціалізовану вчену раду;

- професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти, доктор педагогічних наук Швай Роксоляна-Марія Іванівна, яка наголосила на доцільності, актуальності та теоретичному значенні виконаного дослідження та рекомендувала роботу для подання до розгляду у спеціалізовану вчену раду;

- доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, кандидат педагогічних наук Дольнікова Любов Василівна, яка підтримала попередніх виступаючих та, відзначивши важливе теоретичне і прикладне значення дисертаційної роботи для розвитку освіти, рекомендувала її для подання до розгляду у спеціалізовану вчену раду;

- професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти, доктор педагогічних наук Сікорський Петро Іванович, який, зауважив, що варто було б більш розширено представити методологічну основу дослідження; зазначив, що ця робота є цікавою, продуманою і становить вагомий внесок у дослідження історії педагогіки, тому її можна рекомендувати для подання до розгляду у спеціалізовану вчену раду;

- професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти, доктор педагогічних наук Муқан Наталія Василівна, яка наголосила, що дисертаційна робота Сливки Богдана Степановича виконана на належному теоретичному і методологічному рівні, вирізняється своєю змістовністю та інформаційною насиченістю, тому її можна рекомендувати для подання до розгляду у спеціалізовану вчену раду.

Загалом, учасники обговорення відзначили актуальність теми, наукову новизну, теоретичне та практичне значення основних результатів і висновків дисертації Сливки Б.С., особистий внесок здобувача, достатній рівень апробації та впровадження одержаних результатів і рекомендували її для подання до розгляду у спеціалізовану вчену раду.

Загальна характеристика дисертації – позитивна.

З характеристикою наукової зрілості аспіранта Сливки Богдана Степановича виступив науковий керівник, завідувач кафедри педагогіки та інноваційної освіти Інституту права, психології та інноваційної освіти, доктор педагогічних наук, професор Козловський Юрій Михайлович.

Козловський Ю.М.: Сливка Богдан Степанович має вищу педагогічну, богословську та юридичну освіти. Закінчив Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (2014 р.), Національний університет «Острозька академія» по спеціальності релігієзнавство і спеціальності – фахівець із богослів'я, викладач філософських та богословських дисциплін (2018 р.), Львівський державний університет внутрішніх справ (2006 р.) Має три дипломи магістра з відповідними спеціальностями та кваліфікаціями.

З вересня 2010 року по вересень 2017 року Сливка Б.С. працював керівником гуртка «Християнська етика» при Перемишлянському ЦДЮТУ. З вересня 2017 року по даний час працює на посаді асистента кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» В Вересні 2016 року вступив на заочне відділення аспірантури Національного університету «Львівська політехніка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Навчаючись в аспірантурі, Сливка Б.С. показав себе з позитивної сторони. Регулярно відвідував заняття, успішно виконав індивідуальний навчальний план. У відведені терміни звітував про хід виконання дисертаційного дослідження. Брав участь у науково-практичних конференціях, друкував статті у фахових виданнях.

Постійна робота над дисертаційним дослідженням продемонструвала його творчу, самостійність, організованість і працьовитість. Сливка Б.С. є автором 15 наукових праць за темою дисертації, що свідчить про відповідальне та всебічне вивчення досліджуваної проблеми.

Сливка Б.С. захоплюється пошуковою діяльністю, вміє терпляче і наполегливо працювати, проявляє зацікавленість проблемою, яку досліджує, відповідально і ретельно ставиться до виконання поставлених завдань, критично оцінює результати власної роботи.

4. Заслухавши та обговоривши доповідь Сливки Богдана Степановича, а також за результатами попередньої експертизи представленої дисертації на фаховому семінарі кафедри педагогіки та інноваційної освіти, прийнято наступні висновки щодо дисертаційної роботи «Розвиток християнської моралі дошкільників засобами пастирської діяльності в Україні наприкінці XX – початку XXI століття»:

Висновок

**фахового семінару кафедри педагогіки та інноваційної освіти
про наукову та практичну цінність дисертації
«Розвиток християнської моралі дошкільників засобами пастирської діяльності в
Україні наприкінці XX – початку XXI століття»
Сливки Богдана Степановича,
здобувача наукового ступеня доктора філософії
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки**

4.1. Актуальність теми дисертації

Наприкінці XX – початку XXI століття відбулися помітні зміни, спричинені суперечливими економічними й соціокультурними умовами, зокрема змінилися державна ідеологія, виховні ідеали. Виклики нинішнього суспільства, зумовлені процесами інформатизації, верховенства матеріального над духовним, втрати людиною справжніх життєвих орієнтирів, зумовлюють необхідність розвитку моралі підростаючого покоління.

Проблема опанування нормами моралі надзвичайно важлива у дошкільному віці. Для еволюційного поступу дошкільного виховання в Україні характерні процеси становлення, розвитку і вдосконалення впродовж різних історичних періодів. В останні десятиліття набули соціокультурного контексту питання формування християнської моралі, активізація пастирського служіння, адаптація священнослужителів в посткомуністичному суспільстві, розширення сфери душпастирської функції тощо.

Відповідно до законодавства України, вітчизняна освіта є світською, вона забезпечує свободу совісті, вільне світоглядне самовизначення людини, передусім змогу ознайомлення вихованців із засадами релігії. Водночас, активно розвивається педагогічна пастирологія (пастирська педагогіка) як галузь педагогічної науки, яка досягає педагогічних цілей засобами пастирської діяльності. Водночас, більшість офіційних педагогічних джерел, зокрема підручники з педагогіки, часто ігнорують наявність і можливості пастирської педагогіки.

Загалом світська та релігійна педагогіка мають багато спільного, оскільки мета у них одна – виховання дошкільника як особистості із загальнолюдськими та християнськими цінностями, які не суперечать одні одним, а взаємодоповнюються та взаємозбагачуються.

Однак, у системі дошкільної освіти України на рівні освітянських документів та науково-педагогічних досліджень не приділяється належна увага такій важливій та актуальній проблемі, як розвиток християнської моралі та ролі пастора у становленні духовності особистості дошкільника.

Проблеми дошкільної освіти та формування моральності висвітлено у низці державних документів, зокрема це Закон України «Про освіту» (1991, 1996, 2017), «Про дошкільну освіту» (2001), «Про охорону дитинства» (2001), «Про вищу освіту» (2014). Важливість нової редакції Базового компонента дошкільної освіти України зумовлюють соціальна потреба зміни орієнтації виховного процесу в дошкільному закладі на особистісно-ціннісний розвиток малечі впродовж організації педагогічного процесу та його погодження з новим Державним стандартом початкової освіти.

Вона доповнюється низкою концепцій, зокрема таких як Концепція національного виховання (1994), (1995), Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти (1996), Концепція демократизації українського виховання (1997), Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні (1997), Концепція превентивного виховання дітей і молоді (1998), Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності (2000), Концепція громадянської освіти в школах України (2001), Концепція гуманізації і гуманітаризації освіти (2001), Концепція виховання гуманістичних цінностей (2005), Концепція розвитку дошкільної освіти на 2010-2016 рр. (2010), Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (2010), Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015), Концепція розвитку освіти на період 2015-2025 (2015) тощо.

Дошкільній освіті та формуванню моральності підростаючого покоління присвячена низка вітчизняних та зарубіжних документів, зокрема: Декларація прав дитини (1959), Конвенція ООН про права дитини (1989), Конвенція про права дитини (1989), Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей (1990), Документ спеціальної Сесії ООН в інтересах дітей «Світ, сприятливий до дітей» (2002), Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. (2002), Резолюція I Всеукраїнського з'їзду педагогічних працівників дошкільної освіти (2010), Базовий компонент дошкільної освіти (2012) тощо.

Різноманітні аспекти досліджуваної проблеми відображені у працях науковців. Важливе значення відіграють наукові розвідки, що висвітлюють питання різних аспектів моралі (Аболіна, Боришевський, Зубрицька, Сухомлинський, Буре, Калініна, Максименко, Запорожец). Християнські духовно-моральні цінності в сучасній освіті, що ґрунтуються на основі православної моралі, розглядали дослідники Павлюк, Дорошенко, Тхоржевська.

Неабияке значення надано формуванню моральних цінностей засобами освіти (Молодиченко), розважальних телевізійних програм (Невмержицька), художньої літератури (Глушкова, Григоренко.), українського фольклору (Кисельова), музейної педагогіки, музичного й художньо-прикладного мистецтва (Волосюк, Шишолік,), мультфільмів (Куніченко, Кушнір, Сопівник, Пижик), комп'ютерних технологій (Семчук). Акцентовано також увагу на особливостях формування моральних цінностей в умовах ринкової економіки (Мухаметзянова, Смирнов, Ключева), наголошено на важливості засад християнської моралі (Тхоржевська).

Моральне виховання дітей дошкільного віку стосується окреслення проблеми (Барабаш, Короленко), історичного її аналізу в Україні (Єрмак, Поніманська, Мукан, Блавт), вивчення міжнародного досвіду (Жуковський) та трансформації ідей у вітчизняній педагогіці (Кучина), зокрема, ідей Монтесорі (Сторонська). Чимало питань із морального виховання дошкільників та ролі у цьому процесі батьків висвітлювали Даниляк, Хоружа, Панченко, Холод, Шевцова, Ніколаєнко.

Значну увагу науковці приділяли власне змісту дошкільної освіти (Степанова, Фроленкова). Його реалізацію через ігрову діяльність та засоби народної педагогіки аналізували Довбня, Бабій, Бабанский. Неодноразово було наголошено на розвитку духовного потенціалу особистості (Долинна, Низковська). Окрім того, чималу роль для нашого дослідження відіграли праці з проблем виховання загалом (Денисюк, Беленька, Богініч, Шерстюк, Яременко). Об'єктом досліджень відомих аналітиків стали теоретичні й практичні засади виховання дошкільнят (Нікітчина, Крутій, Фунтікова, Курило). Розвиток дошкільних закладів освіти, зокрема виокремлення критеріїв та тенденцій їхнього розвитку,

умов їхнього функціонування покладені в основу низки досліджень (Васильєва, Покроєва). Концепції й програми змісту виховання активно розробляли науковці в цій сфері (Лохвицька, Богуш, Сучок, Жуковський, Сіданіч, Кононко, Білан, Возна, Максименко, Городиська, Богуш, Крутій, Калуська, Плохій, Беленька, Богініч, Богданець-Білоskalенко, Скрипник, Сучок).

Низка праць визначає сучасні потреби пастирської діяльності, зокрема позабогослужбової (Білавич, Білавич, Блавт, Бондаренко, Якобчук, Трофимлюк, Жуковський, Москальова, Тюріна, Стефанюк, Голянчук). Нинішній погляд Церкви на пастирське богослов'я розглядають дослідники (Баранов, Левицький, Марусяк, Мукан, Блавт, Маслов Іоанн). Значення віри та релігії для українського виховання, відродження нації важко переоцінити, і це підтверджують у праці низки науковців (Вишневський, Ковальчук, Ринкер, Майер, Юркевич, Огієнко).

Дослідження проблеми використання християнських моральних цінностей в освітньому процесі у філософському, літературознавчому, педагогічному, психологічному й методичному напрямках свідчать про відсутність одностайного підходу до проблеми. Розглянуто християнську мораль як засіб утвердження абсолютної цінності (Карпюк). На важливості формування християнських моральних цінностей у молоді вказували у своїх працях Білавич, Мукан, Савчук, Барабаш, Богуш, Сіданіч, Сучок, Карпюк, Колодний, Любавик, Сухомлинська, Фурманець, Варенко. Необхідність використання християнських моральних цінностей у навчально-виховному процесі, зокрема християнську педагогіку, християнську етику та її трансформацію обґрунтували дослідники Стефанюк, Голянчук, Степанова.

Важливе значення для нашого дослідження мають напрацювання вітчизняних дослідників, які аналізували питання виховання молоді. Дослідження переважно присвячені теорії й методиці виховання (Бех, Карпенчук, Квас, Кукушин, Вишневський), зокрема в дитячому віці (Божович, Русова) та на засадах православної моралі (Тхоржевська) й дитиноцентризму (Квас). Чимало дослідників вказували на неоціненну роль сімейного виховання (Загарницька, Логвиненко, Бобак, Стельмахович, Бобак, Монтесорі).

Досліджувану проблему вивчали й зарубіжні науковці Bengtson, Cornwall, De Vries, Zan, Erikson, Fouts, Gray, Guz, Szmigiel, Walesa тощо.

Водночас, малодослідженою залишається проблема вивчення історичного досвіду розвитку християнської моралі дошкільників засобами пастирства в нашій країні. Позбавлена уваги методика дошкільної пастирології й чинники, що впливають на її формування. На належному науковому рівні не розроблені складові дошкільної пастирської практики, подальшого глибокого вивчення потребують педагогічні аспекти означеної проблеми.

Це зумовлює низку суперечностей між: об'єктивними потребами в розвитку християнської моралі дошкільників та відсутністю цілісного аналізу історико-педагогічного досвіду його формування засобами пастирської діяльності; необхідністю оновлення змісту, форм і методів розвитку християнської моралі дошкільників та недостатнім рівнем вивчення досвіду використання можливостей пастирської педагогіки; необхідністю єдності у розвитку християнської моралі дошкільників та ізолюваністю діяльності світської й пастирської педагогіки; неузгодженістю і дублюванням у світській та пастирській освіті й вихованні та можливостями використання значних теоретичних і практичних напрацювань у пастирській педагогіці.

Враховуючи актуальність проблеми, її недостатнє опрацювання, обрано тему дисертаційного дослідження.

4.2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри

Тема дисертації відповідає науковому напряму кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» «Теоретико-методичні засади професійного розвитку особистості». Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи

«Теоретико-методичні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0116U004108).

Тема затверджена (протокол № 4 від 12.10.2016) та уточнена (протокол №12/19 від 03.09.2019) Вченою радою Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка».

4.3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів

Усі наукові результати, викладені у дисертації, одержані дисертантом самостійно.

У працях, опублікованих у співавторстві, автору належить: Вархолик, Сливка, & Тушніцький (2019) – виокремлення тенденцій розвитку християнської моралі дошкільників засобами екологічного виховання; Сливка, & Сливка (2018) – визначення феномену «щастя».

4.4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій

Вважати, що наукові положення та висновки є достовірними та обґрунтованими, оскільки вони підтверджуються фактичними даними, добре узгоджуються з теоретичними положеннями, перевірені за результатами апробації на 6 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також упроваджені у роботу 5-ти інституцій України.

4.5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що: *вперше* на основі цілісного і системного ретроспективного аналізу розкрито генезу та особливості розвитку християнської моралі дошкільників впродовж кінця ХХ – початку ХХІ століття як педагогічного явища; *охарактеризовано* проблему розвитку християнської моралі дошкільників у контексті пастирської педагогіки та окреслено її можливості у моральному розвитку дошкільників; проаналізовано трансформацію пастирської діяльності у контексті християнської моралі; *висвітлено* розвиток педагогічних концепцій та засобів формування християнської моралі у дошкільній педагогіці і практиці наприкінці ХХ – початку ХХІ століття; *розроблено періодизацію* розвитку християнської моралі дошкільників засобами пастирської діяльності у вітчизняному освітньому просторі протягом досліджуваного періоду з урахуванням особливостей освітнього й релігійного розвитку суспільства у вказаний час (пропедевтичний до 1991 р. включно, перехідний (1992-1995 рр.), установчий (1996-2005 рр.), державницький (2005-2013 рр.) та інтегральний (2014-2017 рр.); *виявлено* тенденції розвитку теорії та практики формування християнської моралі дошкільників засобами пастирської діяльності (звернення до християнських моральних цінностей і поступове посилення їхньої ролі в освіті та вихованні дошкільників; інтеграція дошкільної та пастирської педагогіки у їх розвитку; зближення методологій пастирської і дошкільної педагогіки; розвиток міждисциплінарності у розвитку християнської моралі дошкільників; послаблення соціальних компетентностей підростаючого покоління; зближення змісту світських і конфесійних програм дошкільної освіти і виховання); *окреслено можливості* використання досвіду пастирської діяльності у процесі розвитку християнської моралі дошкільників як інтеграції світського та релігійного компонентів для забезпечення цілісності розвитку моральності дошкільника;

Удосконалено термінологічний апарат проблеми та методики пастирської діяльності на основі використання історичного досвіду.

Конкретизовано зміст, методи і форми розвитку християнської моралі дошкільників засобами пастирської діяльності;

До наукового обігу введено нові дані, факти, теоретичні ідеї, здійснено наукову інтерпретацію розвитку християнської моралі дошкільників засобами пастирської діяльності, що може стати джерелом для розвитку нових напрямів педагогічних досліджень як інтеграції світського та релігійного компонентів.

Подальшого розвитку набули основні поняття і дефініції предмета дослідження та виявлення прогресивних ідей щодо розвитку християнської моралі дошкільників засобами пастирської діяльності в Україні.

4.6. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації

Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено у 16 працях: 3 розділи у колективних монографіях; 4 статті у виданнях, включених до наукометричних баз даних (серед них 2 – у виданнях, що водночас належать до переліку наукових фахових видань України, 1 стаття – у періодичному фаховому виданні іншої держави); 2 статті у наукових фахових виданнях України; 1 стаття в іншому виданні; 6 праць апробаційного характеру.

Публікації, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Колективні монографії

1. Сливка, Б. (2017с). Професійний розвиток особистості пастора як педагога в процесі формування християнського світогляду дошкільників. *Теоретико-методичні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів*. Ю. М. Козловський (ред.). (с. 288–305). Львів, Україна: Видавництво Львівської політехніки.
2. Сливка, Б. С. (2018b). Інтелектуально-духовне поле дошкільної педагогіки Василя Сухомлинського. *Василь Сухомлинський*. П. Сікорський, Д. Герцюк (ред.). (с. 207–220). Львів, Україна: Балікова Н. О.
3. Slyvka, B. S. (2019с). Canonical and pedagogical Guarantee of human Rights Realization. *Human rights: the globalization dimension*. (p. 82–104). Praha, Check Republic: Publishing house Education and Science s.r.o.

Публікації у виданнях, що включені до наукометричних баз даних

4. Сливка, Б. (2017b). Проблема періодизації розвитку християнського світогляду дошкільників у пастирській педагогіці кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Молодий вчений*, 9(49), 407–411.
5. ¹ Сливка, Б. (2017d). Становлення релігійного світогляду дошкільників засобами пастирської педагогіки в умовах державності України. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Педагогіка і психологія»*, 52, 47–50.
6. ² Сливка, Б. (2017a). Концептуальні підходи до розвитку християнської моралі дошкільників наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. *Молодь і ринок*, 11(154), 171–176.
7. ³ Сливка, Б. С., & Сливка, С. С. (2018). Метаантропология счастья: неправомерные рывки хитрости. *Visegrad Journal on Human Rights*, 1, 175–179. (авторський внесок: подано визначення феномену «щастя»).

Публікації у наукових фахових виданнях України

8. Сливка, Б. (2016b). Розвиток християнського світогляду дошкільників засобами пастирської діяльності в Україні. *Педагогічний альманах*, 32, 16–21.
9. Вархолик, Г., Сливка Б., & Тушніцький Н. (2019). Тенденції розвитку християнської моралі дошкільників у контексті екологічного виховання. *Педагогічний альманах*, 43, 15–20. (авторський внесок: виокремлено тенденції розвитку християнської моралі дошкільників засобами екологічного виховання).

Публікації в інших виданнях України

10. Сливка, Б. (2014). Особа дошкільна у пастирології: філософія пізнання. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія: «Філософські науки», 18(295), 98–104.

Публікації, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Сливка, Б. (2016a). Особливості формування християнського світогляду дошкільників в Україні на початку ХХІ століття. *Actual problems of modern preschool and higher education*:

¹ Видання водночас включене до переліку наукових фахових видань України

² Видання водночас включене до переліку наукових фахових видань України

³ Видання належить до переліку періодичних фахових видань інших держав

Zbiór artykułów naukowych III Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Konferencji (pp. 102–105). Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

12. Сливка, Б. (2017e). Сутність та особливості християнського світогляду дошкільників в Україні. *Управління в освіті: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (с. 128–129). Львів, Україна: Інститут права та психології НУ «Львівська політехніка».

13. Сливка, Б. С. (2018с). Педагогічна культура пастиря: дошкільний духовно-виховний аспект. *Збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук», Ч. 2* (с. 82–84). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота».

14. Сливка, Б. (2018а). Психологічні аспекти духовного виховання дітей дошкільного віку: християнська психологія. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психологія національної безпеки і благополуччя особистості»* (с. 188–190). Львів, Україна: Сполом.

15. Сливка, Б. С. (2019b). Природні аспекти методології нової української школи. *Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Управління в освіті»* (с. 252–256). Львів, Україна: Видавництво «Левада».

16. Сливка, Б. (2019а). Виховна робота зі студентами: джерела Європейської традиції. *Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції «Формування професійно-мобільного фахівця: Європейський вимір»* (с. 200–202). Дніпро, Україна: Видавництво «Літограф».

4.7. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах тощо

Основні положення та результати дисертації оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: Actual problems of modern preschool and higher education (Warszawa, 2016), Управління в освіті (Львів, 2017, 2019), Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук (Львів, 2018), Психологія національної безпеки і благополуччя особистості (Львів, 2018), Формування професійно-мобільного фахівця: Європейський вимір (Дніпро, 2019).

Основні положення роботи доповідалися на наукових семінарах та засіданнях кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» (2016-2019 рр.).

4.8. Наукове значення виконаного дослідження із зазначенням можливих наукових галузей та розділів програм навчальних курсів, де можуть бути застосовані отримані результати

Висвітлено теоретичні засади розвитку християнської моралі дошкільників; обґрунтовано періодизацію розвитку християнської моралі дошкільників засобами пастирської діяльності в контексті основних чинників досліджуваного періоду; узагальнено історичний досвід розвитку християнської моралі дошкільників засобами пастирської діяльності; окреслено можливості використання досвіду пастирської діяльності у процесі розвитку християнської моралі дошкільників як інтеграції світського та релігійного компонентів для забезпечення цілісності розвитку моральності дошкільника. Результати, матеріали, положення та висновки дослідження доцільно використовувати з метою розширення знань науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти в Україні під час викладання історії педагогіки та загальної педагогіки.

Результати дослідження впроваджено у роботу ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (довідка № 01-15103/1470 від 09.10.2017), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка №151 від 02.04.2018), Відділу освіти Перемишлянської районної державної адміністрації Львівської області (довідка № 653 від 24.04 2018), Запорізького національного університету (довідка № 01.01.-13/45 від

06.06.2018), Львівського обласного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (довідка № 05/21 від 26.10.2018).

4.9. Практична цінність результатів дослідження із зазначенням конкретного підприємства або галузі народного господарства, де вони можуть бути застосовані

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його матеріали, полягає в тому, що методики пастирської роботи із дошкільниками, зокрема форми і методи навчання та виховання дошкільників на основі узагальнення історичного досвіду; одержані результати включено до робочих програм діяльності закладів дошкільної освіти та закладів, у яких здійснюється підготовка майбутніх пастирів; розроблено методичні рекомендації щодо спільної діяльності пастиря, сім'ї та закладу дошкільної освіти у розвитку християнської моралі дошкільників, а також відповідне науково-методичне забезпечення.

Одержані результати дослідження мають теоретичне спрямування та є практично значимими, оскільки можуть бути використані у педагогічній пастирології та у дошкільній педагогіці, зокрема у процесі підготовки майбутніх педагогів системи дошкільної освіти під час читання навчальних дисциплін «Історія педагогіки», «Соціальна робота», спецкурсів і спецсеминарів загальнопедагогічного, історико-педагогічного або методичного спрямування, підготовки відповідних навчальних програм, підручників і посібників, у написанні наукових праць, магістерських робіт тощо.

4.10. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (251 найменування, з них – 14 іноземними мовами), 12 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 285 сторінок, основний зміст викладено на 194 сторінках. Робота містить 3 рисунки та 7 таблиць на 7 сторінках.

Дисертаційна робота за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам МОН України.

У ході обговорення дисертації до неї не було висунуто жодних зауважень щодо самої суті роботи.

5. З урахуванням зазначеного,

на фаховому семінарі кафедри педагогіки та інноваційної освіти ухвалили:

5.1. Дисертація Сливки Богдана Степановича «Розвиток християнської моралі дошкільників засобами пастирської діяльності в Україні наприкінці ХХ – початку ХХІ століття» є завершеною науковою працею, у якій розв'язано конкретне наукове завдання щодо розкриття особливостей розвитку християнської моралі дошкільників засобами пастирської діяльності в Україні наприкінці ХХ – початку ХХІ століття на основі цілісного і системного ретроспективного аналізу та розробки методичних рекомендацій щодо використання історико-педагогічного досвіду в сучасних умовах, що має важливе значення для галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

5.2. У 16 наукових публікаціях повністю відображені основні результати дисертації, з них – 14 одноосібні: 3 розділи у колективних монографіях; 4 статті у виданнях, включених до наукометричних баз даних (серед них 2 – у виданнях, що водночас належать до переліку наукових фахових видань України, 1 стаття – у періодичному фаховому виданні іншої держави); 2 статті у наукових фахових виданнях України; 1 стаття в іншому виданні; 6 праць апробаційного характеру.

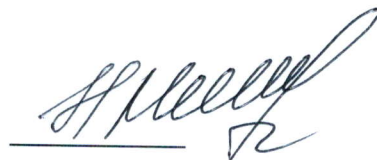
5.3. Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167).

5.4. З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей Сливки Богдана Степановича дисертація «Розвиток християнської моралі дошкільників засобами пастирської діяльності в Україні наприкінці ХХ – початку ХХІ століття» рекомендується для подання до розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді.

За затвердження висновку проголосували:

за	-	18 (вісімнадцять) осіб
проти	-	(немає)
утримались	-	(немає)

Головуюча на засіданні фахового семінару,
професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти, д.пед.н., професор

Мукан Н.В.

Рецензенти:

д.пед.н, доцент, професор кафедри фізичного виховання

Блавт О.З.

к.пед.н., доцент, доцент кафедри іноземних мов

Барабаш О.В.

Відповідальний у ІППО за атестацію PhD

д.ю.н., професор, заступник директора з наукової та міжнародної діяльності

Гарасимів Т.З.

«11» березня 2020 р.
